

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha
Band: 2 (1928)
Artikel: Regurdientschas : raquintau da Reto
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881319>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 04.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Regurdientschas.

(L'ortografia corrispunda al giavisch digl autur. La redacziun).

Raquintau da Reto.

Svanid'ei ei noss'affonza
Navend sco ina flur.
Mai ella pli retuorna
Cun sia terlischur. (A. Tuor.)

Il Gion era aunc in buteler e gia inamur-raus. Si'amur era aschi ferma sco affonila ed el era ventireivels, sco mai pli suenter. Sin cor vev'el buca schenghiau alla Maria dil Sigisbert, sche bi ch'el veva udiu in di, che l'onda scheva si per la tata: La Maria dil Sigisbert ei ina bellezza buoba! Il Gion pertgirava mintga di ils stiarls cun la Maria e vev'aunc mai observau, che leza fussi biala. El saveva aber bein avunda, ch'ella vegneva vilada de dar platta-stétgel cun el, sch'ella perdeva. Lu vegneva ella co-tschna, sesburitschava si sco ina gaglina, che ha de far cun in'atra, tschapava si de plaun siu fest, mava naven dil Gion e greva lu aunc miront anavos: „Vo ain pegna e mir'anora, cun tè vegn ju mai plé!“ „Sin quei fagiev'il Gion mo ghigas e cornas e greva aunc suenter: „Ho per té mastarlessa, mû vo gliunsch, tge te aigis ditg de turnar.“ Sin de quels tentéms schabiav'ei lu savens, che la Maria deva ina semana anavos e scheva schular crapa suenter il Gion. Lez steva persesez era buca noda e pancrava lu la Maria buca legher dellas plauncas viasi.: „Sianter miezdé mund ju culla Gada, té sos ira nua tge té vutas.“

Il bia mav'ei aber buca grond'uri alla, che ella encureva puspei il Gion, epi devan ei enstagl platta-stétgel, parvis ed uffiern. Quel che perdeva stueva stavlar ils stiarls. Els vevan mintga di in per ga uiarra epi puspei paisch, e bugen vevan ei in l'auter in quex.

Era buc'alla Gada vev'il Gion schenghiau siu cor, sche bi che leza purtava pischutas e parteva savens cun el la barbalada. Mavven tuts treis a pertgitar ils stiarls ensemen, sche dev'ei segir ina gronda battaglia avon ch'il di er'ô. Il Gion era mai neutrals, u

ch'el e la Maria dil Sigisbert eran seliai encunter la Gada, ne leza ed il Gion encunter la Maria. Ina suleta gada steva il Gion pacificamein sin in crest e mirava giu sco derschader sin sias duas compognas, co ellas eran giu en in fopp e sespalavan da gust, fertont ch'ils stiarls isaven, la cua agrad si viden els plauns de Salins.

Era la Margeta, che leva far vegnir il Gion mo cun ella, fuva buca la sia, schebi ch'ella vulveva adina ils stiarls per el ed encureva flurs e metteva si in matg sin sia capiala bergamasca.

Na la carezada de siu cor era tut in'atra. Leza veva si schlappa las dumengias, purtava in bi scusal surcusius cun flurs e la schuvialla ornava in bi fazolet seida, ch'il tat veva purtau ina ga d'ina buna fiera de Ligieun. La fatscha carina empau palida, ils egls tgir-blaus migeivels, cun expressiun d'ina pietus'olma, vevan gudignau il cor de Gion gia tier l'emprema sentupada.

E co quei era iu tier!

Ei era ina bellezza domengia d'atun suenter miezdi vi, ch'il bab e la mumma dil Gion maven en crotscha della val en, per far ina viseta alla tata. Vegnent els el vitg vesan ei la buna tata sesent sin bauncasa tut persula, tadlont il bien sulegl. Ella scheva pender il tgau giu sil pèz ed ils mauns rubagliai termagliavan culla corda paternos. Observont ella nus, stat ella dabot sin peis e vegn tut a rient encunter.

„Ju patertgava grad vi da vus. Quai fo in gron plaschair, tg'l pign vegn era no-dain ignèda tier la tata. No tscho té car tschut e da ina buneta a lé tata.“ Quei daventa.

„Ti tata, tgi a dau a ti quei bi fazinet?

„Il tat o purtau quel a mè, vessas era bugen in de quels?“

„O ge tata, jeu dun aunc in bunet, sche ti datas a mi el.“

„Ju dun el, aber lu stus té sta culla tata.“

„Mo sche peia tata“. Sin quei raschieni di la mumma: „Ge, epi nus laias ti star tut persuls, ti eis in schani, ti!“

„Sas ti mumma, jeu hai ussa fatg ditg, ditg tiu fumegl pign, purtau lenna ius per paun, menau il cavagl e fatg bia, bia gadas nanna li Testa.“

„Tata, ussa vi jeu fa tiu fumegl, sche ti datas il fazinet. Neve bab, ch'il Toni sa schon è entscheiver a purta lena li mumma, e fa nanna li Testa?“

Il bab po ri cun la patarla dil Gion e di: „Il Toni ei memia pigns, e la tata vess mo miseras cun tei.“

„Na gliez, neve tata buc?“

„Mû na, nus schain bétg'ira il Gion, lez stu sta culla tata.“

„Bravo, bravo; neve mumma, che ti laias. Il Toni tilla tutina adina sin mei e beiba adina ô tut persuls, quei ch'il Testa lai anavos el guoter grond, che ha si la vacca culla plutialla.“

„Scha lein mira pia,“ di la mumma tut a rient, „sche ti eis pulits, sche sas ti sta.“

„O bravo“, sblaza il Gion, sia manutta, „jeu stun culla tata, epi survegn jeu il fazinet neve tata?“ Tschapont entuorn culiez ad ella e dent in betsch, siarra ella ferm siu emprem beadi encunter siu pèz amureivel. — Il Gion veva gudignau la tata e leza il Gion. La amizezia era fatga!

La sera vulent bab e mumma ir'a casa creian els fermamein, ch'il Gion vegni cun els, ed haigi emblidau vi la tata. Els secugliunan malamein. Il bab emprova culla buna e di: „D'ir a casa meina nies fumegl grond il cavagl.“

„Na, na bab, jeu stun culla tata, ella ha detg ch'ella hagi bugen mei, quei ei lu vér; neve tata, che ti datas lu pischutunas, cun satel paun e gries pischada e mèl d'aviuls, neve tata?“

„Sche bien pia, té statas culla tata, stus aber esser in bien buéb!“

„Neve mumma, ch'jeu sundel adina in pulit?“

„Ge, cu ti greschas buc.“

„Teidla tata, jeu grevel mo cul Toni deva si mei, ed ussa greschel jeu buca pli.“

„Mû na, té ais in bien buéb, e fos ussa il fumegl della tata, nevetg?“

„Grad aschia, ti bab damognas schon senza mei ed il Toni sa era fa nanna al Testa epi greschel era buca pli, sch'el sa trer persuls, quei ch'il Testa lai anavos el guoter grond.“

La mumma era vegnida unfisa cul marca-dem dil Gion e di alla tata: „Mumma, sche vus leis grad d'haver, sche mo salvei el per in temps, e mo ranschei il schani, sch'el vilenta e fa buc obadientscha.“

„Ha, ha... la mumma ha detg mumma alla tata de Tujetsch, quei ch'ei gie nossa tata.“

Tuts treis ston ri sin quella tschontscha dil Gion; la tata aber dat in betsch ad el sil frunt e per l'emprema gada vesa el a cuchiont neudora dals migeivels egl della cara tata, duas larmas, che vegnan pli e pli grossas, e che roclan lu al Gion giu per la manutta.

„Has ti tata bubas, che ti bragias?“

La cara, buna tata fa buca risposta sin quella damonda.

Schi spèrt sco il bab e la mumma eran naven, porta la tata siu pign en stiva. Leu empiar'el affonilamein: „Neve tata, sche ti eis la mumma de mia mumma, sch'eis ti era mia mumma?“

„Mû ge, a té ais miu car buéb, aber té stus esser in bien buéb culla tata.“

„Adina tata!“

Havent la buna tata empau tema, che siu Gion laschi forza spèrt encrescher per la mumma, va ella si sur combras e raguda neunavont, ils turmagls de ses pigns, ch'eran schon quindisch onns buca pli duvrai. Tgei plascher pil Gion cul vesa a vegnent la tata de scalas giu cun in scusal plein termagls: vaccas de len, in cavagl de treis combas, in per stialas de latg. Ina de quellas veva la fuorma de clutgè. In autra representava in puranchel, che veva si ina capetscha de lép e che fimava ina pipa tubac. De quels aschi bials termagls vev'il Gion buc a casa ed era per quei miez ord cadeina. Cun ses termagls secumblidava el vi uriallas, ed ha perfin emblidau vi la pischuta, sche la tata vess buca fatg endament: „Pign os bétga

fom?“ „Bein tata, jeu hai fom de pischutas, aber ti tata sas tgei ch'jeu hai detg enson: satel paun, gries pischada ed aunc pli gries mèl d'aviuls.“

Co ella, la buna, pudeva rir da cor sur quella ramarcabla fom dil pign, e co ella fageva schi spert obedientscha a siu pign fumegl! „O ti tatta, eis ina buna, buna, aunc bia pli buna che la mumma, pertgei che leza dat perbia buc'aschi bunas pischutas; leza dat mo adina gries paun, e satel mèl e pischada.“

Quei era stau 'gl emprem di d'amizezia denter il Gion e sia tata. Treis causas han mai schau emblidar vi el quei di: La larma ègl ègl della tata, il betsch sil frunt, e la buontad de leza pischuta. Dultscha regurdientscha!

Il bi e ruasseivel vitg Sedrun, cul bellezza contuorn de cuolms, vals ed uals e cun sias pastiras plein jarva, cun ses uauls unbrivauns ein al Gion nunemblideivels. La casa vedra, cun sia biala stiva bassa ein ad el aunc oz enconoschentas, sco las fauldas de sia palma maun. Leu ha el biaras e biaras gadas ris per pauc e bargiu bia larmas per nuot. Con savens ha il Gion era tarmagliau leu cun la barb'alva dil tat, sezupaus davos la schuba carpun della tata, encuretg ora ils sacs dellas caultschas dils aucs e ragudau neunavont las scaffas dellas ondas. Veramein dultschas regurdientschas!

Con bialas eran per ex. las seras d'unviern. La tata steva sisum la stiva e filava, las ondas cuntschavan, ni figevan catschiel ed ils aucs vevan endamen de vaccas e geneschias e da fein e risdiv ed aschia vinavont. Lu vegnev'ei detg rusari e savens schabiava ei, che la tata, fageva cantar ina biala canzun, Il pli pulits er'il Gion cura ch'ei cantavan, lu stev'el murtgiu eri sin ina supia e tatlava cun bucc'e nas.

In di, quei sa il Gion sco sch'ei fuss stau jer, che gl'auc Toni veva purtau da fiera in'arca da Noe, cun ina massa tiers de tuttas, sorts. Con savens prendev' il Gion lu l'arca sut bratsch, e mava cun ella si sur casa sper il curtin della Breila e figeva uras ô termagls.

L'arca mettev'el sin in crestet fatgs si extra cun tschespts. Sut il crest oragiu mettev'el si il til. Ordavon mava Noe cun in fest enta maun. Suentel el bunamein si dies vegneva 'gl elephant, epi vegnevan ils uors, gliemaris de liuns, cauras, nuorsas, mintgaton denter en in buob ne ina buoba de Noe a camel, tut a dent schlops cun ina hazra missla. Mintgaton vegneva il til midaus giu. El scheva ira lu la dunna de Noe ordavon culas gaglinas, il Noe vegneva lu davos tier catschont in mèl bravamein cargaus cun victualias, el sez purtava si dies in schierl plein purschalls. Figieva il Tumaisch dil Sigisbert ina viseta al Gion ed a siu Noe, sche dev'ei bunamein mintga ga ina detga seçargada, pervia de metter si la procession ell'arca. Pli ch'ina ga ein els seruclai tochen giu en via. Quel che vegneva suten, greva lu bravamein entochen che la tata vegneva en agid e deva lu la benedicziun cula scua de tortas. Pér sin quei vegneva il bia il diluvi de larmas, che scheva anavos en fatscha, ses gronds fastitgs.

Suentel miezdi vi veva la Barla ina viseta che muncava mai. Quei era il „Fritolin de paun zart“, che vegneva adina exact las medemas uras dals plauns-Sedrun en, stuschont cun sia hazra tèsta quadra la carretta de duas rodas, ch'era il bia cargada cun paun zart, paziultas, baschas, piscutins, métgas e treschollas. Si sur l'entira carg'en cargav'el si tut quei ch'el enflava per las chinetas entuorn: toca roma, badugna, scorsas ed insuma ina veritabla collecziun de lenna. Mai ch'el fuss ius speras ô senza far ina viseta alla tata. Aber era il Gion spitgava vess mintga ga sil Fritolin. Vegnent en cucina sch'el bunamein adina il medem: „Puna sera, Maria Parla, setuvreis? Oz fa seits de murir, vessas buc' aunc ina miola caffè, per las mias seits.“ Senza pli bia envidéms sasev'il Fritolin davos meisa e la tata deva lu al bien veglet ina scadiola caffè e magnuc caura. Persuentel deva el al „buéb della tata“ ina paziuta radunda, grischa cun hots si suren. . . Suentel quei refrestg er'il Fritolin adina de buna luna, e fageva lu si paterladas. Ina gada, gliez emblida il Gion mai, sch'el

vegness era tschien onns vegls, vev' il bien vegl che tremblava schon bravamein, spons ô in'entira scadiola cafe della meisa vi. Vesent la tata quei, fa ella si ina tschera seriusa e di empau da ritschert: „Fritolin, sche té letgas bétga l'entira miola sé da maisa, sche druvas té nuéta vagni plé a baiber tgafè. Quai è bétga fatg urdens, cu ins o schubergiau e lavau la maisa.“ Strusch ha la tata giu ora quels plaids, ch'il Fritolin entscheiva giudem la meisa a litgiont si il cafe entochen si sum. Vesent la tata ch'il Fritolin veva priu si il spass per serius po ella rir da bien cor e derscha dabot ora ina autra scadiola, mettent aunc vitier ina buna „butgéda tgomba tgaure“. Quei era stau pardananza per el e mont giudo ha el detg quei di alla tata: „Oz stosel da a vossas buob tuas paziutas, enstagl mo ina.“

„Bravo, Fritolin, ti eis in pun pun um, neve tata, che ti datas ussa mintga gada duas scadiolas caffè epi dat el persunter duas paziutas?“ „Mirai keu, quei pink ei schon ussa marcaton! Basta, haveis buca pasengs da paschas, paun zart e traschollas?“

„Cala, cala Fritolin, ju o detg biè jèdas tg'ju cumpri nuét avaun la sonda. Vo vo tg'ju sappi fo vinavaunda schubergiè mia cuschina?“

„Atia Parla, Dieus paghi e strufegi las olmas del soinc parvis e sin seveser tamaun.“

„Mû vo gliunsch, tge té hagies ditg de turna.“

Cul Fritolin mava giudo, sche schabiav'ei lu savens, ch'il Gion cureva suenter e tergieva per siu tschiep penderliu, schent el tun de dir ora pro nobis: „Pec, pec dei paziutas, la tata ha detg!“ Lu semanav'el entuorn, fagieva si in per égls gross e scheva: „Mai ge, cheu has ti la paziuta e cala de mutergia, schiglioc tuntel giu per tias nasas.“

Triumfont segleva il Gion lu en cuschina tier la tata cun sia paziuta e steva murtgiu eri, entochen che la paziuta era svanida.

Aschia vargavan ils dis d'atun ed ils dis d'unviern, in pli bi e ventireivel che l'auter. Il Gion carscheva e figeva prova, ferton che la cara tata vegneva pli e pli palida. Quei encurscheva era il Gion e pir che mai stev'el entuorn sia cara tata.

Il matg era puspei vegnius ella tiara cun tut sia bellezza. Dis de sulegl steva la tata bia o sin baun avon casa e tadlava il solegl. Secapescha muncava era buc il Gion sper ella.

Cu gl'ei aber vegniu neutier d'ir a mises cullas vaccas e culs stiarls, ha la tata maniau in di si per siu Gion: „Sche té Gion vutas vegnir in grond e tafer, sche stus té ira a mises a magliè groma e baiber latg.“ Quei ha il Gion buca schau dir duas gadas, pertgei ch'el leva vegnir in grond ed in ferm. Perquei spitgava el cun gronda malpazienza, sil di della cargada de mises. Il di d'ir a mises ei plaunsin arrivaus. In bellezza di er'ei cun buca tac nebla en tschiel. Schon bein marvegl curreva il Gion quella damaun per la casa entuorn. El era miez ord cadeina, schon perquei che la tata veva cumprau ad el ina capiala bergamasca e cun quella vev'el in quétun e sesenteva schon sco sterlè grond. Aunc in dètg fest enfrau, e nies Gion era in um de mises fatgs si cun maun. E pér cun tgei quét mav'el quella damaun ordavon al muvel e clamava sc'in veritabel sterlè grond: „Ho ho, puisch, puisch ho, pintga neu, ho ho, denter en schuls ch'ils stiarls e las genetschas gizavan las ureglias e fagievan segls odembora bunamein sco il starglamam digl atun. E si mises, tgei plascher d'astgar gida gl'auc a sgarma ils curtès latg, che vevan adina si ina cozzuna gromma plein gnocs. Las bunas tschaveras consistent ord pulenta barsada en pischada, cun groma criua tier, vevan spèrt fatg emblidar il Gion las bunas pischutas della tata. Si mises er'ei aunc pli buobs e quella compagnia era enzitgei dil pli bi. Els catschavan il bia tut ils muvels ensemen o sin pastira, e schevan î lu ualti fetg, cunzun ils stiarls. Enstagl mirar suenter las vaccas fagevan els de pigliar tras la draussa, ch'ei deva mintgaton scarpuns ellas caultschas. Era las muntaniallas vevan buca biala veta culs buobs. La sera vegnev'ei stavlau da cuminanza, epi tgei bi mira co la muaglia bein pervesid'en mava dellas veltas giudora, sut il grir e schular d'ina partida pasters pigns.“

Arrivai ellas tegias de mises, era la tscheina il bia schon pinada, ris e groma detg avunda. Tgei pardanonza per ils pasters pigns! Suenters tscheina vegnevan ils buobs de mises ensem e fagevan de sedumignar. 'Gl'emprem vegnev'ei viult si las mongias, tratg ora ils calzers de rabaizas epi encuretg ora in bien fopp. Ils gronds fagevan in rudî ed ils pigns entschavevan ad envidar ora in l'auter: „Mo neu tscheu ti ragner penderliu, a ti vi jeu schon storscher la tatona e schmacar ora la pulenta.“ „Ti buteler sgargniu mo neu, cun tei fetsch jeu flucs.“ Lu ina secargada da gust entuorn veta, stuschadas, sturschidas, scavadas e tumplanadas ch'ei deva schlops. Enqualgadas mav'ei ditg avon ch'in eri en dies, ed avon ch'il victur possi bugnar il nas cun spida al victorisau. Risadas e schnocas da tutas vards eran la pagaglia pil victorisau ed il premi pil victur.

Suentertalas sbarradas semettevan ils buobs en treglia e durmevan sco aunghels senza mendas. Aunc en sien mettevano els savens ils dus dets pigns en bucca e devan si schuls e grius, che las vaccas on staval seglievan si e scadanavan las stgelas.

Quei che vilentava il pli fetg il Gion era, ch'el dumignava mo in dils buobs, schebein ch'el magliava mintga di pli e pli bia pulenta e gromma. Aunc in'otra caussa mudergiava el mintgaton e quei pir e pir. El scheva encrescher per la tata e per ina buna pischuta cun mèl d'aviuls! In di suenter gentar vegn il Tumaisch dil Sigisbert ô tier il Gion cargaus cun ina catla bottas tschagrun. Vesent il Gion quei, ha tut gidau nuot e gl'auc ha stuiu prender neunavon la pli pintga catla e metter sin quela treis tschagruns novs, sinaquei ch'il Gion sappi far parada sco il Tumaisch ed ira cun rauba a casa tier la tata. Als dus tulers muncavan mo aunc las pipas ed els fussen stai umens fatgs! Tschatscheront e sefigient gronds in si per l'auter van els bein asper dal trutg giu, encunter Sedrun. Oragiusum gl'auul sur il vitg sin spunda teisa, semeina il Gion entuorn e di al Tumaisch: „Gianter en, la tata vegn a far si ils detgs egls, sch'il Gion sa schon vegnir da mises

cun ina catla cargada. Enaquela ch'el di ora ils davos plaids, scarpetsch'el en ina ragisch pegn, in tgau malè ed el rocla tut a cani della plaunca giudo, baul ei el suren e baul la catla. Tutenina sgolan um e catla encunter in pegn, ina schmacada seca, ed ils treis tschagruns roclan sin quei cun segliuns dalla crapa giu. Pign mument ed ils tschagruns van tut a manez empaglia e serasan ô sco sch'enzatgi vess spons ô ris giun plaun. Il Gion era per cletg sgulaus cun la catla encunter il pégn e perquei buca se fatgs mal! 'Gl'emprem sa el nuota nua ch'el ei, el serevegn, e neunavon dal tut, entscheiva el en a sponder grossas larmas muort sia bassa tschentada. Siu'emprem quittau ein ils tschagruns, ch'ein seresai ora sut ses peis en tschiens miniaturas. Tgei piglar a mauns? La fin finala manegia il Tumaisch, ch'ei gidi nuot auter, che schar il tschagrun als tgapers e dir alla tata, sco ei seigi iu. Sco sch'il Gion mas suenter bara va el ussa cul tgau a bas suenter il Tumaisch. Arrivaus en dad esch, entscheiva el a bargir on zulè. La tata auda il pauper murdiu e vegn tut tumentada ord stiva e pren siu Gion cun catla e tut ensem sin bratsch ed emprova de consolar: „Mu tgëi as era, miu bien Gion a danunder vegnas era aschi starschlius e plain rusnas? Tgëi sai era pomai schabiau cun nies paster grond?“, „Sche ti tata vesas viu, co jeu sundel ius entgaubrocels dellas plauncas giudo, sche savessas ti avunda... jeu sun scarpitschhaus en ina ragisch pegn, epi vegnius en brauncas e ruclus d'ina plaunca giu, che quels treis tschagruns, ch'igl auc veva cargau si ein î tut a manez empaglia, ch'jeu hai saviu encuri si nuot, buca stèl. „Mu té pauper uffau, pertgëi fo gl'auc è vagni tè cun rauba da mises; da fo usché merett'el nuét auter. Té stattas ussa culla tata e las fo gl'auc tgëi tg'l vut co sé.“

Ed ella manava siu car Gion on tgamina e tagliava giu ina pischutuna e quei fageva emblidar vi tut el; las vaccas, ils stiarls, la compagnia de mises e perfin la pulenta ed il ris en latg. Pli savens, pli de maneivel

ch'els eran e pli bugien ch'il Gion e la tata survegnevan in l'auter, ed aschia en buna compagnia vargava la primavera, la stad e gl'atun vegneva e 'gl unviern, che fa star ils pigns ed ils vegls aunc pli ensemen en stiva caulda davos pegna. La cara buna tata era il davos temps buca sco glauda e perquei stev'ella aunc pli savens ch'entruras cul Gion en stiva caulda. Lu raquintav'ella bellezza historias e cantava perfin mintgaton ina biala canzun. Aschia semiglavan ils liungs dis d'unviern fetg cuort e la cara tata che veva savens dolurs, saveva perfin emblidar ellas en compagnia cun siu Gion.

In di ch'ei tucava de miert, era la tata on cuschina e teneva mauns a Diu. Il Gion ch'era vegnius vitier la tata e ch'enconoscheva ella uss'aschi bein ch'el saveva savens leger ses pertratgs, di ad ella: „Neve ti tata, che tei mettan ei buca cheu giu davos baselgia en ina rusna nera e neve ch'ei bettan buca tratsch e tgaus de morts giu en fossa sin tei? Ti tata stos adina sta cun mei, ed astgas mai murir!“

„Mo bèn miu car pign, giù davus baselgia von tuts cul tiamps, era mè mettan ai glaiti giu lo, e ju miras aun sché bugen cu i mas cun tè ignèda.“

„Aber neve tata che ti stos aunc ditg, ditg buca murir?“

„Mu bèn miu pign, i vo betga ditg plé, ju sianta quai mégna bégn.“ Quei di ha la buna tata teniu ditg e liung siu Gion sila schenuglia e fatg empermetter el de dir bia paternos cu ella seigi morta e de mai emblidar vi ella.

Quei onn er'ei stau propi in freid unviern. Ferdaglias e cufladas senza fin. Dalla val Strém giudo dev'ei stermentus suffels e buffs, ch'ins bunamein stenscheva d'esser sin via. E la cara tata era bunamein adina en létg, vegneva adina pli e pli palida e perfin ses egls vevan survigniu ina expressiun sufronta, aber tgi ch'enconoscheva la buna tata saveva leger ord ses egls la heroissima resignaziun: „Scu Dius vut!“

Gliez unviern steva il Gion uras ô sper il létg della tata e raquintava ad ella de tutas novitats. Co steva el bia gadas mal, ch'el saveva buc'ira pli cun ella on tgaminada per la pischuta. Las ondas devan bein era pischutas al pign, mo lezas gustavan per bia buc'aschi bein, sco quelas della tata! Con mal steva el era, che la tata fageva buca pli paun, pertgei che lu emblidav'ella mai de far si al Gion in utschi-paun. Era il Fritolin vegneva buca schi savens pli en casa. Cu el vègneva sche cuchiava el mo dad esch en e scheva alla tata: „Maria Parla co va ei oz? Mo vus vezeis o pià melier che tschella ga, ven schon melier, sedit. Vus esses buca puna avunda pil parvis.“

„Mo na Fritolin cun mè voi encunter la fin, ju sianta mégna bégn.“ Il Fritolin saveva quei era bein avunda. Ei era aber buca dau ad el de consolar e perquei steva el mai ditg tier la tata e mond da zulè ô terlichava savens ina larma egl égl dil bien vegl. In di ha il Gion udiu co el ha detg a l'onda: „Cu la permavera ven, cresch'ei fluras sin la fossa della puna Parla. O contas gadas ha ella fatg bien cun mei, che sundel in pauper toc da nedin.“ Entupava el il Gion en zulè, sche fageva el si enqualga ina tschera bruta teneva si in det sco de savilar e scheva; „Ti buob canail, ti futiu buob, ascas buca far ina tonta gronda lărma cu la tata ha toluras.“

La buna Luisa de Bugnai e la Christgina della „tgèsa gronda“, las duas megleras amitgas della tata fagevan savens viseta ad ella e tschintschavan lu denter ellas tut discus avon casa: „Ju crai tg'ella vegni bétga sé plé. Ell'è scurdada biè megna fetg ed o piars sia biala colur. Ju crai mai tg'ella pussi fo ora la pèrmavèra.“ E lu mavan ellas ina anen e l'autra ano, mo omisduas cul paternies sut il scusal en.

Ei era il December, il Sontga Clau fuva gia staus e fatg bien cul Gion, cunzun quel della notg. Lez veva purtau en combra della tata ina biala sgarsola cotschna ed in hazer s. Clau de paziuta per il Gion. Co la cara tata pudeva rir de bien cor, vesent ella co

il Gion murdeva giu las ureglias al S. Clau. Ils emprems dis steva el pauc cula tata, el veva de far 'gl'entir di cun sgursalar e cun mussar sia nova sgarsola a tut ils buobs. Lu scheva la tata enqualga: „Pign pertgëi las sta la tata gl'entir dé tut persula, té stus sta plé savens e plé ditg cun ella, pertgëi tg'ella vo glaiti ainta parvis.“

Ina sera era il Gion puspei en tier la tata sin ina supia e paterlava si ad ella dal tut. Cheu vonzei, audan els a cantont ils cantadurs visavi en casa ina bellezza canzun. Bein-spert interrompa la tata il paterlun cun metter in det sin las levzas: „Quesch tgu pign a taidla!“ Ed ussa audan ei claramain a cantont:

Nu ei uss l'innocenza
De nos pli giuvens onns,
Che nus perfin rendeva
Als aungheis semiglions?
Daditg havein nus paupers
Piars il vistgiu schi bi:
Affonza' car'affonza
Ti tuornas maina pli.

Alla cara tata roclan duas grossas larmas giu per la fatscha. Ils cantadurs cantan vinavon:

'Gl'entir di sesanflavan
Schi leghers e cuntents.
'Gl'entir di mo gudevan
Deletgs e legherments.
Uss da quittauss e temas
Nos cors ein emplenì;
Affonza, car'affonza
Ti tuornas maina pli.

La tata pren il maun de siu car Gion e bragia sc'in affon, ferton ch'ils cantadurs cantan la davosa strofa:

O co nus sch'ein encrescher,
Encrescher ton per tei!
Sche ti mo ina gada
Turnasas aunc puspei!
Mo ti s'allontaneschas
Pli fetg da di en di.
Affonza, car'affonza
Ti tuornas maina pli.

Ussa sto la tata bargir tut dad aul ed il Gion sa strusch pertgei, e bragia cun ella.

In bi di, senza ch'il Gion schmini enzitgei, pren il docter el en sia schletra, buca ton ditg ed el ei en casa tier la mumma. Leu varga 'gl'emprem temps vi dabot, aber ei va gnanc ton ditg ed il Gion lai encrescher per sia tata. Empau eran era ils buobs la coulpa, pertgei ch'els rievàn ora el, beinduras sch'el tschintschava de Tujetsch. Lu grevan ei suenter ad el: „Ju bétg e té bèn, catscha il giavel della Val Tujetsch en.“ Sinquei smanatschava il Gion euqualga ch'el mondi en Tujetsch e vegni mai ô pli.

El scheva encrescher pli e pli fetg per sia tata. Co era el leds in di, che la mumma ha priu el d'in maun e detg, la tata de Tujetsch, vegli dispet, ch'el vegni en tier ella. Il Gion ha buca schau dir duas gadas, ei sepinaus tier bein dabot epi ius della Val en cul Vigeli della posta. Miez schalaus arriva el tier la tata. Aschi spert, ch'el ei staus sescaldu en va el dabot en combra della tata. Cun in carin e migieivel surrir retscheiva la tata siu Gion: „Mû Diu, cu'l Gion è vegnus gronds, tut radunds, ad in ferm.“ Schent quels plaids peglia ella il Gion pils manuts. Schmervigliant fa ussa il Gion si per la tata: „E ti tata, o dieunuardi co ti eis vegnida magra e tut alva, tgei han ei era fatg cun tei?“

„Mu té bien buéb, la tata o grondas dolurs e quellas fon tg'ella stu glaiti muri.“

„Na mai e pli mai, ti tata astgas buca murir, jeu lasch buc jeu stun uss adina cun tei, epi mieras ti buc, neve?“

„Tut tge stu murir, era il Gion.“

„Aber lu, teidla tata, lu less jeu murir cun tei, epi vegin nus ensem si enta parvis.“

„Diu sei ludaus, tge té ais aun in uffau.“

Ferton ch'il Gion e la tata plidavan schi affonilmein della mort, mava quei sgarscheivel plaid „mort“ a cor allas bunas ondas, ed ellas stuevan far tut sforz de buca sponder larmas avon la tata.

Ella era pinada ed astgava mirar en fatscha alla mort. Sia veta era ge stada nuot auter, ch'ina veritabla preparaziun tier

la mort. Negin che ha enconoschiu ella auter che sco in exempel d'ina pietusa e luvrusa mumma... Perquei dev'ei bia vischins ed enconoschents, che stevan veramein mal che la buna Maria Barla stuess schon murir. Ils dis della tata mavan alla fin, ed il Gion aunc in affon veseva quei e steva perquei cun ella tudi e leva buc'ira naven da siu létg.

Il di ch'ils pli paucs giavischan neutier, era vegnius. Per ella la cara tata era quei il di della gronda pagaglia. Tut ses cars stevan entuorn siu letg, il pli datier il Gion. Cun migeivel sforz tegn ella grond'urialla ils manuts dil pign en ils ses e lai buca dar

els. Sco sch'ella ruasas mo, stat ella sin sè e mira d'in sin l'auter cun ses egls spir buontad. — Ussa ina davosa egliada sil Gion lu aulz' ella levmein il maun fa l'enzenna della crusch sil frunt ad el; enquera puspei siu manut, siara ils egls sco de durmir e sedurment'en per lavar si enta parvis. —

Tut quei ha il Gion aunc oz suenter biars onns en buna memoria sco sch'ei fuss stau pér jer. La tata ha el mai emblidau e sa buca emblidar e va el mintgaton della Val en, sche fa el era ina viseta sin fossa, leu giu sul Drun davos baselgia de S. Vigieli.

Fin.

Gl'unviern.

Gl'unviern ei halt in um de glatsch,
El porta glatsch e neiv;
El va en stalla e clavau,
Cuviera tetg e seiv.
Sufflenta mintga camberlet
Stat mo'von esch, quei pauperet.
Gl'unviern ei halt in um de glatsch
El vegn cun glatsch e neiv.

Gl'unviern ei halt in um d'itschal,
Siu cor ei de granit.
Ha priu il cauld dil car solegl
Sco lavagau bandit.
Las fluras ha el fatg pirir
Ed ils utschals fa el fugir,
Gl'unviern ei halt in um d'itschal,
Siu cor ei de granit.

Gl'unviern ei halt in um sc'in cuolm,
Siat peis vegn el stimaus
Tuttina va'l sc'in palandrùn,
Fa beinsavens in paus.
El sgnuffla sc'in Goliath gigant,
Mo vegn ca luntsch, in ver pedant! —
Gl'unviern ei halt in um sc'in cuolm,
Siat peis vegn el stimaus.

Gl'unviern ei halt in um schi car,
Quei dian ils skiunzs. —
Seroclan en siu lom scusal
Cun skis ne sco pedunzs.
Els tschaffan siu barbìs de glatsch
E stendan quel sco vers mattatschs.
Gl'unviern ei halt in um schi car,
Quei dian ils skiunzs. —

